

DOLENJSKE NOVICE

Dolenjske Novice izhajajo vsak četrtek; ako je ta dan praznik, dan poprej.

Cena jim je za celo leto 10 K, za pol leta 5 K. Naročnina za Nemčijo, Bosno in druge evropske države znaša 12.— K, za Ameriko 14.— K. List in oglasi se plačujejo naprej.

Vse dopise, naročnino in oznanila sprejema tiskarna J. Krajec nasl.

Za realno gimnazijo v Novem mestu.

III.

Nato ovirže poročevalca, ravnatelj Wester pomisleke, ki jih je izrazil dr. Dolenc glede grščine. V realni gimnaziji se bo grščina poučevala kot neobvezen predmet, tako, da se bodo dijaki lahko posvečali tudi teologiji. Na predlog nadzornika Skalickega, naj se uvede že prihodnje leto opisna geometrija, ravno odgovori, da se bo zavzel za to.

Nato se dotakne vprašanja, ali se naj uvede francoščina ali italijanščina. Prej je zavzemala prvo mesto v naših šolah nemščina, naše državno in kulturno središče je bil Dunaj. Zdaj se je to spremenilo. Slovenci si imajo poiskati novo kulturno-svetovno središče, novo orijentacijo; v poštev prideta Praga in Pariz. Za to pa ne bo neobhodno potrebno ne znanje laščine, ne nemščine. Nemščino smo sicer sedaj še obdržali iz prejšnjih časov; ali bo poslej še potrebna, to pokaže bodočnost. Gotovo je, da nemščina ne pride nikdar več do tiste veljave, ki jo je imela. Ker pa mi sami nimamo toliko kulturne moči, da bi črpali sami iz sebe, si moramo poiskati svetovno-kulturno žarišče. Samo na Čehe se ne bomo naslanjali, saj tudi Čehi sami sebi ne zadoščajo, ampak težje proti Parizu. Tako bomo delali tudi mi. Zato pa je potrebno, da se uvede v naše šole francoščina. Italijanščina se lahko goji kot prost predmet v višjih razredih. Kar se tiče strokovnih šol, smo na Slovenskem zelo zaostali. V Ljubljani je sicer višja obrtna šola, ki ima lepo bodočnost; a v Novem mestu nimamo nič sličnega, niti obrtne, niti trgovske šole. Zlasti trgovska šola bi bila potrebna. Tako sva z g. županom že govorila, da bi se na realni gimnaziji osnoval trgovski tečaj, kjer se bi dijaki lahko izobražali v trgovskih predmetih.

Na predlog sodn. svetnika dr. Kozine, naj bi imela dekleta v gimnaziji iste pravice kakor dečki in da bi bile redne učenke, odgovori ravnatelj Wester, da je stvar v teku in upa, da se v kratkem ugodno reši. Na vprašanje predsednikovo, ali so udeleženci za vpeljavo francoščine ali italijanščine, predlagata dr. Dolenc in nadzornik Skalicky francoščino.

Oglasi se k besedi prof. Germ, ki omenja, da se je v humanistični gimnaziji

gojil stari duh, duh, ki je služil avtokraciji in bil nasproten demokratizmu. Gojilo se je enostransko samo nekatere stroke, a druge zanemarjalo. Šola se naj torej preustroji, da bo odgovarjala praktičnemu življenju in duhu časa; uvede naj se ravnotežje študij, kar bo ugodno uplivalo na življenje, kjer se ne bodo več križala ostra nasprotstva med zastarelim in modernim svetovnim naziranjem.

Predsednik da nato na glasovanje sledečo resolucijo: Na sestanku v Mestni dvorani 23. februarja t. l. zbrani zastopniki vseh stanov, učitelji in stariši, nujno žele: a) da se novomeška gimnazija že z letom 1919/20 preosnuje v realno gimnazijo; b) da se kot obvezen predmet namesto grščine poučuje od 3. razreda dalje francoščina; c) v višjih razredih naj se vpelje kot neobvezen predmet italijanščina in češčina; d) hospitantke naj imajo iste pravice in dolžnosti kakor javni učenci. — Udeleženci so sprejeli to resolucijo soglasno.

Solzenje trt.

Spomladi, ko se delovanje trtnih korenin vsled upliva gorkote oživi, pričnejo trte na sveže odrezanih mestih solziti. Že v starih časih je solzenje trt zanimalo prijatelje narave in naravoslovce. Angleški fizik Hales (beri Hells) že leta 1748, in pozneje Wieder sta dognala, da je pritisk, s kojim trta izceja vodo pri solzenju zelo velik in da se doseže lahko $1\frac{1}{2}$ atmosfere ($1\frac{1}{2}$ kg na cm^2), oziroma, da je zmožen potisniti steber vode v svetlost $1 cm^2$ do višine 15 metrov.

Množina vode, ki jo pri tem trta izceja, je zelo različna. Canstein (beri Kanštajn) je dognal, da izceja trta iz ene same rezne rane v 24 urah 10 do 950 cm^3 , toraj skoraj do 1 liter vode. Na mestih, kjer so bili odrezani šparoni, je pri eni rani v celi dobi solzenja izcedila trta 0-15 l do 15-4 litrov vode, celi trsi (trte) pa 0-76 l do 20 litrov vode.

Pritisk vode pri solzenju povzroča v prvi vrsti korenina, uplivajo nanj pa gotovo tudi stanice v trtnem lesu in drugih vodilnih organih trte. Deloma je to vpliv razdraženja, ki ga trta občuti radi prizadete rane. Zato je umljivo, zakaj da posamezne rane na istem trsu (trti) tako različno solze.

Gotovo pa je, da uplivata na solzenje trt v prvi vrsti zemeljska vlaga in toplota. Nemški botanik Hofmeister je na primer dognal, da so trte, ki jih je zalival, bolj solzele kot druge. Tudi pri višji zemeljski toploti je trta bolj solzela. Opazilo se je dalje, da višje stoječe rane na trti pozneje, a močnejše solze kot nižje stoječe, večje rane pa, da navadno bolj solzijo kot manjše, ampak ne vselej.

Za vinogradnika je važno, da ve, ali in koliko solzenje trti škoduje.

Nemški botanik Nessler je izračunal, da izgubi solzeča trta v dveh dneh v odhajajoči solzni vodi toliko redilnih snovi, kolikor jih je treba za tvorenje $\frac{1}{2}$ kg zelene listne tvarine.

Ta množina je tedaj znatna, a v primeri z množino rezervnih snovi, ki jih trs vsebuje, je to le malo, tako da se lahko reče, da izgubi trta vsled normalnega solzenja razmeroma le neznatne množine redilnih snovi. Tudi se ni opazilo, da bi močno solzeče trte vselej slabše odganjale ali slabše rastle, temveč le, da so nekoliko pozneje odgnale. Pozneje se pa je rašča trt vsled močnejšega delovanja korenin zopet izravnala.

Navadno se tedaj ni bati, da bi trte vsled močnega, a normalnega solzenja škodo trpele. Izjema je le, če se trte režejo prepozno, to je še-le takrat, ko pričnejo že odganjati, oziroma ko se prično njih očesa napenjati.

V tem času se namreč normalno solzenje trt že končuje in z novimi, vsled režnje prizadejanimi ranami, se zopet oživi. Take trte potem celo leto bolj šibko rasto in kažejo vidno znake, da so na moči trpele. Take trte pa niso izgubile moč toliko vled solzenja in pri tem odšle vode, temveč vsled tega, ker so razvijajoča se očesa, ki simo jih pri režnji trti odvzeli, večji del v lesu nakopičenih rezervnih snovi že porabila in sicer na škodo onim očesom, ki smo jih trti pri režnji pustili.

Vkljub temu, da kažejo izkušnje, da normalno solzenje trto ne oslabi, je pa le boljše, da prehudo solzenje trt zabranimo, kar se zgodi zlasti s tem, da obrežemo trto v pravem času, toraj ne prepozno. To je priporočljivo že radi tega, ker pri močnem solzenju marsikatero oko v hudem soku takorekoč vtone.

Sparone (locnje, prevezi) odrežemo najbolje že jeseni, koj potem, ko listje odpade. Tudi vso drugo režnjo, kjer je treba trti napraviti močnejše rane, kakor na primer pri skrajševanju trtnega debla, izvršimo najbolje že v jeseni ali pozimi. Te rane se potem že tekom zime zasušijo in trta spomladi iz njih ne bode solzila. Ostalo režnjo, to je režnjo enoletnih mladik, izvršimo v krajih s hladnejšim podnebjem, kakor na Dolenjskem, Štajerskem itd. še-le potem, ko odpade nevarnost, da nam hud zimski mraz, sneg ali žled trte poškoduje, toraj v drugi polovici meseca svečana, oziroma v prvi polovici meseca sušca.

Vinarski nadzornik B. Skalický.

Preosnova našega kmetijstva.

O preosnovi našega kmetijstva se danes veliko piše in govori. Rešitev tega vprašanja pa ni tako enostavna, kakor si marsikdo predstavlja in zato se tudi marsikaj napiše in pove, kar se sploh ne bo dalo izvesti.

Pri kmetijskem vprašanju se gre za razdelitev velikih posestev in za preosnovo dosedanega gospodarstva.

Kar se tiče preuredbe dosedanega gospodarstva, moram poudarjati, da se zelo motijo razni prijatelji našega kmeta, če res mislijo, da se dá sedanji način našega poljedelskega gospodarstva poljubno preustrojiti in da se bo dalo našim gospodarjem kratkomalo narekovati, kaj naj pridelujejo in koliko naj sejejo enega ali drugega sadježa. Spisatelji knjige „Osnutek slovenskega narodnega gospodarstva“ in tisti, ki ga dobesedno posnemajo, se zelo motijo, če mislijo, da bo moral poljedelec res tako obdelovati svoja zemljišča, kakor mu bodo predpisavali zakonitim potom razni strokovnjaki. To se lepo čita, toda kdor pozna nekoliko bližje naše gospodarstvene razmere iz lastne izkušnje, mi bo pritrtil, da je kaj takega neizvedljivo.

Sicer se pa sedanji kmetijski obrat, ki temelji na mnogoletnih izkušnjah in ki je podprt tudi po krajevnih in gospodarskih odnošajih, ne da poljubno izpreminjati, ne da bi trpeli pri tem dosedanji ugodni uspehi. Na zadnjem shodu v Šmihelu, ki so ga priredili socialni demokrati, so govorniki naprimer svetovali, da naj se pra-

Zgodovina

frančiškanskega samostana in cerkve v Novem mestu.

Sestavil P. Alfonz Furlan.

Dne 3. avgusta so začeli zidati drugo nadstropje na gimnaziji. V samostanu so odstranili staro, zapuščeno lekarno, ker so mislili, da bodo filozofijo iz Gorice prenesli v Novo mesto; popravili so vse sobe in nasproti zvoncu so napravili novo sobico, kjer je prej ni bilo, da je bil hodnik bolj svetel.

Dne 22. avgusta so v Ljubljani gvardijanom zopet izvolili patra Fulgencija Arko. Vinska letina je bila dobra, v drugih stvareh pa že od leta 1848 slaba.

18. novembra je umrl kanonik Ignacij Jugovic. (Chron. IV. str. 28.)

Leto 1854.

Dne 6. januarja je bliskalo in treskalo kakor poleti. 30. januarja je bil v mestu učen, pobožen, izvrsten cerkveni pisatelj škof Friderik Báraga; takrat je bil že čez 20 let misijonar v Severni Ameriki. Iz Novega mesta je šel v Metliko, kjer je bil nekdanj

(11) kapelan; tu je imel govor v veliko veselje Metličanom.

Dne 14. februarja je umrl v Ljubljani v bolnici brat lajik tega samostana Luka Pirnat, kateremu se je um pomračil; v redu je živel 16 let, star je bil 44 let.

9., 10. in 11. septembra je bila velika slana in je pokončala vso ajdo. 22. septembra je na Snežniku zmrznilo 32 govedine in ovc in jeden možki; drugega so pa še rešili gotove smrti.

To leto sta zapustila svoje knjige samostanu župnik Janez Zalokar in Henrik Sparovic, kapelan, ki je bil dva leta v frančiškanskem redu.

To leto so odprli na gimnaziji 8. razred, vpisanih je bilo samo 8 učencev; v vseh osmih razredih je bilo samo 107 učencev!

Dne 22. novembra je sprejel p. Erenfrid Pipan, gimnazijski katehet, bolnika stotnika Radovojčeviča v katoliško cerkev, ki je dne 28. istega mesca umrl.

8. decembra je papež Pij IX. razglasil za versko resnico, da je presv. Devica Marija brez madeža izvirnega greha spočeta, ki je zaščitnica frančiškanskega reda. Zato je bilo oznanjeno sveto leto.

To leto so se živila za polovico podražila; 1 mernik pšenice je stal 4 gld., 1 funt zabele 24 kr., 1 funt slanine 20 kr., 1 funt

sladkorja 28 kr., 1 funt kave 36 do 40 kr., 1 funt mesa 9 kr., 1 vedro srednjega vina 5 goldinarjev.

Samostanska družina tega leta je bila:

P. Fulgencij Arko, profesor, gvardijan, star 45 let.

P. Engelbert Knific, vikar, gimnazijski ravnatelj, star 41 let.

P. Karol Železnik, bivši profesor, najstarejši pater v provinciji, 74 let star.

P. Bernardin Osredkar, profesor, star 51 let.

P. Matevž Pibernik, katehet glavne šole, star 52 let.

P. Mavricij Leiller, profesor, 47 let star.

P. Krizolog Gröšnik, profesor, 43 let star.

P. Sigismund Jeraj, ravnatelj in učitelj glavne šole, star 45 let.

P. Akvin Ramúta, bivši profesor, star 67 let.

P. Burkhard Schwinger, profesor, star 42 let.

P. Klemen Polanc, učitelj na glavni šoli, star 45 let.

P. Erenfrid Pipan, gimnazijski katehet, star 45 let.

P. Fratern Terlep, profesor, star 44 let.

P. Gracijan Ziegler, profesor, star 41 let.

P. Teodor Saiz, profesor, star 39 let.

P. Bernard Vovk, profesor, star 30 let.

P. Celz. Novak, učitelj glavne šole, star 30 let.

P. Ládislav Hrovat, profesor, star 29 let.

P. Janez Žibrat, profesor, star 26 let.

Br. Robert Vohčina, pomožni učitelj in organist, star 50 let.

Br. Filémon Pipan, krojač, star 35 let.

Br. Loyrenc Vogelnik, kletar, star 56 let.

Br. Rihard Kušnik, sakristan in vratar, star 45 let.

Br. Lazar Cukazh (Cukač), kuhar, star 19 let.

Br. Vencel Jaklič, vrtnar, krojač, star 19 let. (Chron. IV. 45.)

Leto 1855.

To zimo je padlo prav veliko snega; nenavadnega mraza pa ni bilo.

Dne 17., 18. in 19. marca je bila slovesna tridnevna v frančiškanski cerkvi zaradi razglašanja brezmadežnega spočetja Matere božje.

Po zgledu nekaterih dekanatov so ustanovili učiteljske knjižnice na Kranjskem.

30. aprila je zgorelo devet hiš v Prečini po vžigalich.

Dne 18. avgusta se je v tretjič prikazala kolera; v mestu je trajala do 3. septembra; za njo je umrlo 30 oseb; v samostanu je umrl za njo p. Fratern Terlep, profesor; bolan je bil samo nekaj ur. V mestu Henrik Vesel,

šičjareja skrči, ker se bo dobilo dosti prašičev in špeha iz Srbije, in da naj se omeji pridelovanje žita, ker se bo dobila potrebna moka iz Banata. Nasprotno se je pa svetovalo, da naj se kmetijstvo industrializira in da naj se začne namesto žita raje pridelovati sladkorna pesa itd.

To so nasveti, katerim ne more noben izkušen poznavalec razmer v novomeški okolici pritrčiti. Ti kraji so po vsem svojem gospodarskem položaju vstvarjeni za prašičjorejo, katero moramo tudi zanaprej izboljšavati, ne pa zapostavljati. To ima svoje vzroke v našem razkosanem malo-posesstvu, v strnišnih sadežih itd. In kar se tiče pridelovanja žita, ga tudi ne smemo omejevat, saj ga imamo komaj za dom. Pomisliti je pri tem, da nam ravno žito omogoči strniščno setev in pomaga s tem do dvojnega pridelka na leto, ki prihaja po eni strani s strnišnim korenjem in repo zlasti naši prašičji reji na dobro.

Želja po pridelovanju sladkorne pese prihaja sedaj že v tretjič na vrsto. Žal, da naše gospodarske razmere niso bolj prijazne vpeljavi sladkorne obrti! Dolenjski kmet ima premalo zemlje, in ne more z omejitvijo drugih sadežev dobiti toliko prostora, kolikor ga je treba za sladkorno peso. Pomisliti je, da je treba za sladkorno tovarno najmanj pridelka od 2000 oralov njiv, da bi se tovarna danes izplačala. Sploh bo pa treba o tem vprašanju priložno kaj več povedati, da pridemo tudi s to zadevo na jasno. Sladkorne tovarne imamo doslej le v čisto poljedelskih krajih, kjer je dosti zemlje in je vse poljedelko gospodarstvo sploh bolj enostavno kakor je naše.

Pri nas bo še nadalje glavna naloga, da obstoječi kmetijski obrat izboljšujemo in sicer z intenzivnejšim obdelovanjem v najširšem pomenu besede. Vsaka preuredba bo morala biti pa vnaprej vsestransko in prav utemeljena.

Tudi glede razdelitve velikih posestev gremo predaleč in si delamo prevelike upe za boljšo bodočnost. V naši ožji domovini sploh nimamo posestev s tako obsežnim poljedelstvom, kakor jih nahajamo na Hrvatskem, v Slavoniji in drugod. Naša veleposestva imajo dosti gozda in primeroma malo polja in se z razdelitvijo ne bo Bog ve kaj doseglo, zlasti ne v prid novim naselbinam, ki jih imajo dobiti invalidi in drugi taki interesi.

Kakor vse kaže, se bo morala razdelitev velikih posestev — kar se tiče polja — zvršiti podobno, kakor se je to že dosedaj godilo, le s to razliko, da nastopi država namesto špekulantov, ki so dosedaj razkosavali veleposestva v svojo korist. Najprej bo kazalo razlastiti posestva, ki so zanemarjena, to je slabo obdelana ali pa v najem oddana. V vseh teh slučajih trpi posestvo v svoji rodovitosti in vrednosti na tak način, da je v interesu večje produktivnosti ali večjega pridelka, ako zamenjamo gospodarja. V obeh slučajih se bo največ doseglo, ako

se bo razdeljeno posestvo oddalo kmetom iz najbližje okolice, zlasti v tem slučaju, če so bližnje vasi revne in potrebne več sveta. — Kjer so oddana graščinska zemljišča v zakup (najem) in jih uživajo okoliščanski kmetje že več let, tam jih bodo skušali dotični posestniki tudi na-se pridobiti.

Težje bo šlo z razdelitvijo v tem slučaju, ako se imajo na razdeljenem posestvu napraviti nove naselbine, nove kmetije in naj si bode za kogar hoče, za invalide ali pa druge potrebne. V tem slučaju si bo treba zagotoviti pripravne bodoče posestnike in bo treba zgraditi nove domove z vsem potrebnim gospodarskim poslopjem, potrebnim orodjem, živino itd., kar bo stalo dosti denarja. Za take nove kmetije bo treba zanesljivih kmetijskih ljudi, ki bodo znali na pridobljenem posestvu prav kmetovati in prav gospodariti. Sicer pridemo iz enega zla v drugega.

Posamezna dobro upravljena večja posestva bo kazalo pa sploh pustiti, ker so v tem slučaju bolj produktivna in ker so za preskrbo mestnih prebivalcev večjega pomena ne glede na razne druge okoliščine, ki govore v prilog večjim in velikim posestvom. Rohrmann.

Velik protestni shod v Mokronogu

proti nasilnemu laškemu zasedanju naše jugoslovanske zemlje se vrši v nedeljo 16. marca ob pol 3. uri popoldne. Za majniško deklaracijo je bilo toliko navdušenja, vršilo se toliko shodov, nabralo sto in stotisočev podpisov, sedaj pa, ko hoče požrešni Lah iztrgati naši Jugoslaviji oko iz glave, vzeti Notranjsko, Goriško, Trst in morje, sedaj pa vse počiva, vse spi, nori in gleda, kedaj bo v najkrajšem času prišel do sigurnega korita. Zato možje in žene, fantje in dekleta iz celega mokronoškega sodnega okraja in tudi iz vseh obmejnih občin, pridite polnoštevilno na shod, da bo čul širni svet našo odločno voljo: Lah morajo proč z naše zemlje, oropat se ne pustimo!

Protestni shod novomeškega ženstva in ustanovni shod podružnice žensk. društva.

II.

Govor gospodične Cilke Krekove:

Slovensko ženstvo! Prisca Vas pozdravljam v imenu naših žen in deklet. Naše visoke gore pozdravljajo Vaše lepe vinske gorice. A ni Vas privedla radovednost, tudi ne želja po zabavi, ampak privedla Vas je ljubezen do sester in bratov, ki trpe v težkih okovih suženjstva, pod kruto pestjo laškega imperijalizma. Štiri dolga leta vojske so za nami. Potoki

krvi se polagoma suše. A potoki solz naraščajo dan za dnem. Tam doli ob sivi kraški skali zdihuje, trpi in joka slovenska žena. Vojna jej je vzela ljubljenega moža, očeta njenih otrok. O bratu nima poročila. Najljubše, kar ji je ostalo, pa skuša odtujiti Lah s tem, da jih s silo primora hoditi v laške šole, ker slovenski poduk je prepovedan. Njeno trpljenje je izželo sivi, trdi, mrzli kraški skali solzo. Pa bi se ne smilila nam, ki imamo mehko dušo in toplo srce. Pomagajmo ji, rešimo jo iz laške svobode, ki je hujša od babilonske in asirske sužnosti.

Od solnčnih Brd pa prihajajo k nam žalostni glasovi o nasilju in krivicah, ki se godijo našemu ljudstvu. Ne zapustite nas, ne pozabite nas! tako nam kličejo. Ali naj res to dobro ljudstvo pade kot plen laškega imperijalizma? Ali pa naj ti narodni mučenci zgube vero vase, ker trpljenje, krivica in gorje rodi obup. Obup rodi smrt! Vzbudimo se, pomagajmo jim in ne odnehajmo, dokler ne spravimo vseh pod streho jugoslovanskega doma.

Naš mora biti ves ta raj,
očetom našim domovina,
naš narod biva tod vselej,
naš raj naj tuju bo gomila.

Leta dni bo kmalu, kar je oddalo slovensko ženstvo več ko dvakrat sto tisoč podpisov za prostost, svobodo in pravičnost, izraženo v jugoslovanski deklaraciji. Solnce svobode, majniška deklaracija, je postala meso in kri. Zadonela je pesem svobode in otrsli smo raz sebe težke verige stoletnega suženjstva in gospodstva rajne Avstrije. S srčno krvjo naših mož in mladenčev, z grenkimi solzami naših žen in dev je bila drago plačana naša prostost. A utihnila je pesem. Solnčnemu dnevu pa je sledilo mrzlo-megleno jutro: dan skrbi, trpljenja in razočaranja. Nezvesti grabežljivci nam hoče vzeti nekaj najlepših in najrodovitnejših kosov naše zemlje, zasedel je Trst, Goriško, velik del Kranjske in velik del slovenske Koroške. To nam je vsekalo krvave rane, ker, ako se odrežejo ti kraji naše Jugoslavije, potem je zadet naš narod globoko v srce. Kako pa naj živimo, kako gospodarimo, kako kupujemo, če nimamo poti do morja, če nimamo zvez z zunanjim svetom. Naše življenje, naš obstoj je napoti Italijanu, zato postopa tako kruto z nami. Pravico imamo do življenja, pravico do morja, pravico do blagostanja. Kakšne pravice pa ima Italijan do našega ozemlja? Na londonski pakt se sklicuje. Leta 1915 so alijanci obljubili Italijanom pokrajine, ki so jih sedaj zasedli. Srbija tega pakta ni podpisala in potemtakem ga tudi ne bo pripoznala. Ententa je bila v stiski. Rusija je doživela na vzhodu poraz in nevarnost je obstajala za entento tudi na zapadni fronti, da bi Nemčija ne prodrla. V tej sili se je obrnila ententa Italiji za pomoč. Tako se je sklenil londonski pakt. Avstrija je zdihnila. Oživela pa je Jugoslavija.

Nam pa očitajo, da smo dediči Avstro-Ogrske. Italijani zasledujejo še druge namene, in sicer da bi podjarmili nas Slovence in bi postali edini gospodarji Jadranskega morja.

O Primorskih Slovencih pravijo, da smo poslovenjeni Italijani. A ti prebivajo že od 6. stoletja po Kristusu tukaj. Pravijo, da je bela Ljubljana rimska kolonija. Res, bile so tudi tukaj rimske posadke in uradništvo v starem veku, kot so bile tudi na Dunaju in drugod, a prebivalstvo ni bilo nikdar latinsko. Gospodarji teh pokrajin so imeli svoje organe tukaj, a ljudstvo je bilo slovansko. Vse druge trditve niso samo krivične, ampak tudi smešne. Pravijo tudi, da morajo zboljšati svoje strateške meje, ker se boje, da mi vdramo v njihove dežele, kot nekdanj Germani.

Italija je obremenjena z velikimi državnimi dolgovi. Statistika nas uči, da je Italija preobljudena, da so zato Italijani prisiljeni izseljevati se, ker doma ni dovolj kruha zanje. Da so pametni, bi delali na to, da dobe v nas dobre sosede. S takim početjem pa vzgajajo v nas nasprotnike in sovražnike. Naše zahteve so pravične. Naše meje so Brdo in Soča. V Trstu je bilo med vojsko v slovenskih šolah 10.000 slovenskih otrok. Slovencev je bilo pred vojsko 70.000. Ali je Trst res potem samo laški? Trst ima nasilno italijansko polpreteklost, a dati mu moramo jugoslovansko bodočnost.

Javlja se pomlad, čas pričakovanja in vstajenja. Zacetela, zadehtela bo lepa vipavska dolina. Ogrela se bodo na solncu goriška Brda. Zazeleneli bodo lepi dolenski griči. Sladko in milo se bo oglasila slavčeva pesem. Oj, da bi se javila tudi tebi, narod moj, ki trpiš in zdihuješ pod težo tujega jarma. Da bi tudi tebi kmalu zasijalo solnce svobode in pravičnosti!

Cegelnica.

II.

Sedanji vaščani so: mirni, tihi, dobrotorni, pošteni, pobožni. Zatožna klop pred porotniki jim je neznana, a večji pa so v poljedelstvu, sadjereji, živinoreji, čebelarstvu itd. Da so napredni, kažejo najbolj njihova gnojšča, nekatera tudi lepo tlakana, uzorna in gnoj na lepo vloženih stlačenih kupih, kar se pravo redko vidi po naših dolenskih vaseh. Poleg tega pa tudi lahko najdeš uzorni živinski hlev in uzorni svinjak, vse tlakano, betonirano, po najnovejših predpisih.

Da je Cegelnica silno stara vas, kaže in priča:

1. Javna pot.
2. Zgodovinski ostanki razvaline v vasi sami.
3. Dva še vidna jeza v reki Krki.
4. Od starih Rimljanov začrtani in še sedaj vidni dve poti ali cesti.
5. Silno staro zgodovinsko ime Latodum in po Rimljanih popravljenno ime „Latonicum“.

okrajni glavar. V Stopičah so umrle 104 osebe. Sedaj je obiskala kolera tudi najbolj zdrave kraje; na Kranjskem je umrlo 5586 oseb; prav hučo je razsajala na Pivki, v Vipavi in na Gorenjskem.

S šolskim letom 1855/56 so vpeljali risanje na gimnaziji in glavni šoli; na gimnaziji je učil risanje Josip Sašel.

Dne 23. oktobra je umrl izvrstni slikar Matej Langus v 63. letu svoje starosti, isti dan, ko so v franciškanski cerkvi v Ljubljani slovesno praznovali njegovo delo (slikanje cerkve). Slikal je tudi kupulo v Šenklavski cerkvi v Ljubljani in cerkev na Šmarni gori pri Ljubljani. Njegove slike so pošiljali misionarjem v Afriko in Ameriko. (Chron. IV. 54.)

Dne 25. novembra so pripeljali nove zvonove za kapiteljsko cerkev; najmanjši tehtal 4 stare cente in 27 funtov (1096. opus Antonii Samassa, Labaci 1855); drugi zvon tehtal 9 centov in 2 funta z napisom: Opus 1097. Antonii Samassa; tretji 18 centov in 92 funtov z napisom: 1098. opus Antonii Samassa, Labaci 1855. Hic sonat accordus gravior pro viribus urbis praepositus dum Arco Bartholomaeus erat. (Ta bolj globoko doni po svojih močeh v akordu, ko je bil v mestu Ljubljani Arko prošl.) Četrti je 1099. zvon Antona Samassa, tehtal 31 starih centov in 20 funtov z napisom: Deo Patri, Reginae

Mariae, Sancto Nicolao Episcopo (Bogu Očetu, kraljici Mariji in sv. Nikolaju škofu). Dasiravno je bilo ta dan slabo vreme, vendar je sprejela zvonove duhovščina, mestna godba in množica ljudi. (Chron. IV. 55.)

To poletje je bilo toplo; lepa jesen; prva slana je bila še-le 27. novembra. Vina ni bilo ravno veliko, bilo je pa dobro, po 7 gld. vedro. Drago so prodajali tudi druge reči, n. pr. mernik pšenice je stal 3 gld. 40 kr. (Chron. IV. str. 57.)

Leto 1856.

Dne 31. maja je na pljučnici umrl br. Robert Vončina, učitelj na ljudski šoli in prav dober organist, v redu je preživel 31 let, star 59 let. Na pokopališče ga je spremila mestna godba.

Dne 20. avgusta so izvolili v Ljubljani p. Fulgencija Arkota v drugič gvardijanom za Novo mesto.

To leto so sezidali na pokopališču cerkvice sv. Križa. Kanonik France Jelovšek pl. Fichtenau je prvi ustanovitelj te cerkvice; Benjamin Jelovšek vitez Fichtenau je pred nekaj leti zapustil kakih 200 do 400 gld., drugo je dodal imenovani kanonik. Oltar je iz kripte kapiteljske cerkve, dva zvonca sta podrti cerkve sv. Antona ali sv. Florijana. Dne 1. novembra je prošl Jernej Arko

slovesno blagoslovil to cerkvice in v njej prvi opravil daritev sv. maše.

To leto so napravili na „rotovžu“ nov stolp, ki je pa nižji kakor stari in uro biti so manj slišali.

V juniju sta sklenila konkordat papež Pij IX. in cesar Franc Jožef I.; s 1. januarjem 1857 je stopil v veljavo, s katerim sta urenila cerkvene zadeve v državi, katere je cesar Jožef II. na svojo roko vpeljal.

Zima je bila nenavadno ostra; hujši mraz je bil samo leta 1775, 1788, 1829 in 1840. Vse je bilo nenavadno zgodnje; dne 30. junija so že rž želi. Dobro je obrodila pšenica in trta.

Oktober je bil gorak; v decembru je zapadel sneg in mraza je bilo — 14°. (Chron. IV. 58.)

Leto 1857.

Dne 1. maja so vpeljali v kapiteljski cerkvi šmarnice; vsako jutro ob tri četrt na 5. uro je na prižnici prebral slovenske šmarnice, potem lavretanske litanije in del rožnega venca, nato sv. maša z blagoslovom. Zvečer pred angeljskim pozdravljenjem so bile nemške šmarnice. Za šmarnice so lepo olepšali stranski oltar.

V marcu je zbolel p. Engelbert Knific, ravnatelj na gimnaziji in ni mogel več oprav-

ljati svoje službe; namestoval ga je pater Bernard Vovk.

1. avgusta zvečer ob 5. uri je bila čez 50 let zopet pridiga za porcijunkulo; govor je imel p. Erenfrid Pipan, gimnazijski katehet; 2. avgusta, bila je nedelja, ob 8. uri je pa pridigal šmihelski župnik Sežun.

V Gorici (na Kostanjevici) so vpeljali vse štiri leta bogoslovja.

Provincijal p. Klar Vascotti je zapovedal, da mora biti v vsakem samostanu p. knjižničar in da morajo samostansko kroniko nadaljevati, in kjer je pretregana, spopolniti. Opustili so jo leta 1780.

Zima je bila prav mila, spomlad mrzla. slana je bila še 15. junija; sadja je bilo malo. Od 1. junija do 1. septembra ni bilo pravega dežja — suša.

September je bil mrzel; 25. septembra je bila velika slana, ki je pokončala vso ajdo. Vina je bilo dosti in dobrega; pšenice malo. Slaba kolektura. (Chron. IV. 66.)

Dne 15. decembra je umrl p. Erenfrid Pipan, Korošec, gimnazijski katehet, v starosti 48 let, v redu je bil 25 let.

Leto 1858.

Huda zima, Krka je zmrznila v januarju; 24. februarja je bilo še — 17° mraza, ki je trajal še v marcu.

6. Ustno izročilo kakor: „Latovski jezik“ in „Irški ključ“.

1. Podaljšaj cejgunško javno pot v ravni smeri na jedni strani proti Straži, kjer je bil glavni prehod čez reko Krko, in na drugi strani proti božjepotni cerkvi na Trški gori, ali tudi proti Ždinji vasi, pa dobiš najlepšo obrežno pot Krke in razgled tu na gori čez vse tu vmes se nahajajoče vasi na levem bregu reke Krke. In, ker ima pot na nekaterih krajih silno globoko potno strugo, tudi v ravnini, se da sklepati, da je prazgodovinska, še od Japodov sem; zgodovinska pa, po ličnih kapelcih ob poti sami. Romarji je sedaj še vedno rabijo v obilnem številu, kakor tudi lastniki vinogradov.

2. V vasi pri kapelici ob potu je videti, kakor bi bila pot s ploščami omejena; to so ostanki zidanja zgodovinskega templja starih Slovanov. Hiša, ki stoji sedaj na tem prostoru, ima vzdanih več plošč z napis. V času, ko ni bila še hiša ometana, je iste plošče lastnik hiše sam kazal. Skrbno izkopane ostale plošče bi nam mogoče še sedaj pojasnile davno preteklost.

3. Reka Krka ima v svoji strugi še sedaj dobro viden jez mlina in dobri strelaj nižje, ki je spadal bolj k vasi Bršlin, zopet družega. To kaže, da je bila vas nekdanj zelo obsežna, tako, da so jo tudi stari Rimljani še pred rojstvom Kristusa vzeli na piko, kajti imenovali so jo s Prečno vred: „Praetorium Latonicorum“, oddaljeno od Ljubljane (Emona) M. P. XXXIV.

4. Cegelnica je na levem bregu reke Krke. Na desnem bregu nasproti pa je za časa Rimljanov stalo znamenito in največje dolensko mesto Noviodunum. Središče mesta je bilo med sedanjimi vasi: Drska, Šmihel, Regerčevas, Renuše, Škrjanče in Brod. Razvaline mesta se sedaj še najbolj dobro vidijo v vrhu gozdiča nad Brodom. Hribčku, kakor vsi okolici, je namreč podlaga čvrsta ilovnata zemlja. Na vrhu pa je samo razmetano in porušeno kamenje nekdanjega zidovja mesta Noviodunum. Sklepati se da po razvalinah, da je bilo mesto jako veliko in imenitno; zato ni čudno, da so ga jeli stari Rimljani, prišedši od Praetoria Prečne sem naravnost do Krke, oblegovati.

Utabor se v sedaj mestnem gozdu pod velikim hribom za Brodom (pro Dunum zato Brod). Sledovi ceste od Prečne do Krke se še sedaj dobro vidijo. Z nezdatno spremembo rabijo isto pot še sedaj vaščani iz vasi Gruble do Prečne.

5. Tedanji rimski vojskovodja, zbrani v Prečni (Praetorium), sklenejo polastiti se mesta v podobi ključa. Obroček ključa naj sklene vas Cegelnica (Latovicum) in pa Irčovas (Itervicus). Steblo in sekirica ključa da naj zadene mesto Noviodunum.

Rečeno storjeno.

Rimski vojščaki začnejo delati novo cesto iz Prečne naravnost v sedanji Bršlin (stara ime per Lentudum) perlent = Bršlin, od tu pa po bršlinskih njivah, sedaj železniški tir do govejeka, nekdanj Klemenčičevega, in naravne luknje pod železniškim tirom do Krke. Čez Krko napravijo lesen most (čegar ostanki so se pred 40. leti še dobro videli v strugi Krke) na desni breg Krke in od tu naravnost ob levi strani Irčevasi in nato skozi sedanjo Drsko (Iter Dunum). Tu se je sklenil obroček ključa. Cesta po sredini gozda od Krke do Irčevasi je še sedaj precej dobro ohranjena.

Prvi oddelek rimske vojske prebreds Krko za Brodom, a drugi tukaj, nakar se je vdalo mesto zmagovitim Rimljanom po kratkem boju.

Sedanjo Kandijo so takrat Rimljani prišli tudi k mestu, kajti po latinsko bi se reklo: cum Dunum, iz česar je nastalo ime Kandija.

6. Ustno izročilo o Cegelnici govori o latovskem jeziku. Vaški pastirji so se in se še sedaj na paši v zabavo pogovarjajo v latovskem jeziku. Ni sicer jezik, ki so ga govorili nekdanji Latovčani, a vendar je nam to jasen dokaz, da so tu v Latovem stanovali nekdanji Latovčani.

Za vas Irčevas pa se splošno sliši v Cegelnici ime Irški ključ, kar pomenja obliko pota „ključa“, po katerem so stari

Rimljani oblegali slavno, staro zgodovinsko mesto Noviodunum.

Viri: 1. Valvasor. 2. Latinski pisatelj: Sivijs Druzus in Julius Caesar. Itenerarium Antonine Aug.

Dopisi.

Iz stopiške fare. Umrl je 7. t. m. v Št. Joštu posestnik Janez Barborič. Kal boleznj je prinesel seboj že iz ameriških rudokopov. Prehlajenje ga je vrglo na posteljo, ležal je le deset dni, pa je omagal. Bil je dolgo let občinski sluga in odbornik gasilnega društva stopiškega. Da je bil pokojni blaga duša in priljubljen pri vseh faranih, je pričal njegov pogreb. Izredno veliko ljudi ga je spremljalo na zadnji poti. Požarna bramba se je skoraj polnoštevilno udeležila pogreba in tovariši iz društva so mu prav lepo zapeli dve žalostinki. Pogreba se je udeležil tudi župan g. Josip Zorc, dokaz, da so rajnega Janeza tudi njegovi predstojniki imeli radi.

Prvi iz naše fare je daroval za Jugoslavijo svoje mlado življenje Franc Golobič iz Dolža, po domače Majerjev. Pretekli teden ga je zadela nemška kroglja — kljub premirju — pri Dobrinji vasi na Koroškem, ko je stražil most. Pokojni je bil dober mladenič in vzoren družbenik tukajšnje mladeniške Mar. družbe. Bodi mu lahka koroška zemlja!

Domače in tuje novice.

Kardinal Bourne v Ljubljani. Dne 10. marca je prispel s posebnim vlakom ob pol 8. uri zvečer v Ljubljano angleški kardinal Bourne, velik prijatelj Jugoslovanov in zastopnik svete Stolice. Na kolodvoru ga je sprejel škof dr. Jeglič, cela vlada, zastopniki vojaštva ter deputacija ljubljanskih društev. Ljubljana je sprejela visokega gosta z viharnim navdušenjem in iskreno prisrčnostjo. Drugi dan je daroval ob 8. uri zjutraj tiho sv. mašo v stolnici, v katero je imel slovesen vhod. Popoldne ob 5. uri se je vršil v veliki dvorani Uniona slavnostni pozdrav kardinala, ki je počastil Ljubljano in vso Kranjsko s svojim obiskom.

Nova slovenska vlada: Dr. Janko Brejce, predsedništvo in kmetijstvo; dr. Gregor Žerjav, podpredsedništvo, gospodarstvo in socializacija posestva; Gustav Golja, notranje zadeve; dr. Vladimir Ravnihar, pravosodstvo; dr. Karol Verstovšek, nauk in bogočastje; Anton Kristan, javna dela; Albin Prepeluh, socialno politiko.

Sodnijski izpit sta napravila s prav dobrim uspehom g. dr. Jakob Prešern in gosp. Viktor Kobé, oba avskultanta pri okrožnem sodišču v Novem mestu.

Umrl je v Kandiji gosp. Lavoslav Ropas, tajnik Mestne hranilnice v Novem mestu, dne 8. marca ob 1. uri popoldan, po dolgotrajni boleznj, previden s svetimi zakramenti, 60 let star. Nenavadno slovesen pogreb se je vršil 10. marca na šmihelsko pokopališče ob izvanredni častni udeležbi duhovskih in svetnih dostojanstvenikov, gospodov najvišjih in nižjih uradnikov ter spremljevalcev moških in ženskih iz vseh stanov iz Novega mesta in Kandije. Pevci so zapeli svojemu prijatelju izvrstnemu pevcu žalostinko. Blagopokojnemu vestnemu uradniku naj sveti večna luč! Bredko prizadeti rodbini naše sožalje!

Slomškova zveza za novomeški in črnomeljski okraj ima zborovanje dne 19. marca ob 1. uri popoldne v Novem mestu v stari gimnaziji. Vspored je ta: 1. O reformi šole. (Nadaljevanje.) 2. Zemljepisni pouk z ozirom na sedanji čas. 3. Razgovori o telovadnem naraščanju. 4. Slučajnosti. — Mesto osebnih vabil tem potom odbor vladno vabi na zborovanje vse člane in prijatelje „Slomškove zveze“, da se ta zopet poživijo in okrepi. — Odbor.

Ženska podružnica družbe Cirila in Metoda v Novem mestu priredi v Narodnem domu v torek 18. sušca ob 8. uri zvečer in ponovi v sredo 19. sušca ob

5. uri popoldne veselo igro „Charleyeva tetka“. K predstavi na priznisk sv. Jožefa popoldne se še posebno vabi občinstvo iz okolice. Cene sedežem: prve tri vrste po 5 K, drugih pet vrst po 4 K in zadnje tri vrste po 3 K; stojišča po 2 K. Vstopnice se bodo prodajale od pondeljka dalje v knjigarni Urb. Horvata na Glavnem trgu.

Divjega lovca so člani sokolskega društva v Novem mestu s prav dobrim uspehom igrali pretečeno soboto in nedeljo. Obakrat je bila dvorana Narodnega doma natlačeno polna občinstva.

Darovi. V gostilni pri pošti je nabrala gđc. Angela Jeršin v veseli družbi 15 K za mestne reveže. — Vojaško veteransko društvo je darovalo o priliki razhoda društva 23 K 12 vinarjev preostanek za mestne uboge.

Za slepe vojake je daroval g. Janez Kastelic iz Sada št. 9, p. Št. Vid pri Zatičini 5 kron. Bog plačaj!

Za slepe slovenske vojake se je nabralo na predpustni veselici gosp. Franca Selaka na Bučki 200 kron. Čast in iskrena zahvala zavednim darovalcem, ki so se v sredini svoje lastne zabave tako velikodušno spomnili tudi slepih trpinov-sokratov. — Veliko je bilo letos predpustnega rajanja in razveseljevanja vsepovsod, pa žalibog, v dobre namene se je pri teh ugodnih prilikah bore malo nabralo in nabralo.

Porotne obravnave. Dne 17. t. m. se prične pri okrožnem sodišču v Novem mestu prvo porotno zasedanje, ki bo trajalo 3 dni. Pred to hudo jugoslovansko poroto pridejo: Miha Hudoklin iz Kostanjevice (nestalnega bivališča) radi tatvine. Makso Jaklič in Janko Dragelj, delavca iz Brezovice. rop. Jožef Pirc iz Breze, uboj. Alojzij Držič iz Ribnice pri Vel. Dolini, težka telesna poškodba.

Poštni aeroplan, ki je odplovel iz Belgrada v Ljubljano, smo videli tudi v Novem mestu in sploh na Dolenjskem dne 10. marca popoldne ob 5. uri. Visoko gori v jasnem sinju je plov kot orel.

Žveplovo-apnena brozga. Na razna vprašanja glede dobave žveplovo-apnene brozge poročam, da se jo dobi pri tovarnarju inž. Fr. Zmerzlikarju v Nemškem Vagramu (Deutsch-Wagram) na Nižjem Avstrijskem in sicer v sodih po 180 kg (120 K), v kositrastih posodah po 50 kg (50 K) in 25 kg (30 K) ter v pločevinastih poštnih kanglah po 4½ kg (8 K). V oklepaju je navedena samo cena posode, žveplova-apnena brozga pa stane poleg tega za vsak kg po 1 K. Denar je treba poslati naprej. Leseno posodo jemlje tovarna nazaj. Izvoz te brozge iz Nemške Avstrije je dovoljen. Najbolj bi se pripočalo, da si jo vinogradniki naroče skupno. Ker je, vsaj začasno, pošiljanje denarja po poštnih nakaznicah v Nemško Avstrijo prekinjeno, je treba poslati znesek potom kake banke, kar posreduje lahko tudi podpisani.

B. Skalický.

Ukraden je bil pretekli teden ličen križ z Marijinega oltarja v kapiteljski cerkvi v Novem mestu. Kdor bi kaj vedel o njem, naj blagovoli sporočiti predstojništvu kapiteljske cerkve.

Denar se je našel. Kdor ga je zgubil, naj pride v naše uredništvo, da se mu pove, kdo ga je našel!

Klasifikacija konj za novomeški okraj se je začela 11. marca. Dne 15., 17., 18., 20., 21., 22. in 27. marca se vrši v Žužemberku na tržnem trgu. Dne 26., 27., 28., 29. in 31. marca ter 1., 2. in 3. aprila v Trebnjem pred gostilno Pavlin.

V Jugoslaviji svobodna trgovina z vsemi živili. Ministrski svet v Belgradu je sklenil, da je odslej v naši državi popoln svoboden promet z vsemi prehranilnimi sredstvi. Vse druge odredbe v tej zadevi so preklicane. Strogo prepovedan pa je vedno še izvoz živil iz Jugoslavije.

Invalid z razločno pisavo, mirnega značaja in veseljem do umetnega vrtnarstva (cvetličarstva in semenoreja) najde prijetno zatočišče. Nudi se mu lepa bodočnost. Oglasi naj se v poverjeništvu za socialno skrb v Deželnem dvorcu, 2. nadstr. soba št. 125 v Ljubljani.

Oklic vsem onim, ki bi se radi vrnili v Nemčijo. Nemško poslanštvo na Dunaju je sporočilo, da more le oni prekoračiti državno mejo Nemčije, ki ima naslednjo listine: 1. Potni list, ki ne sme biti starejši kot eno leto; 2. dovoljenje policijske oblasti iz onega kraja v Nemčiji, kjer je dotičnik pred vojno delal, da se sme priseliti v Nemčijo; 3. izkaz, da dobi v resnici službo rudarja v dotičnem kraju v Nemčiji. Brez teh izkazov obmejne oblasti v Nemčiji nikogar ne puste čez mejo in to radi težkoč v prehrani in prometu.

Vsem lastnikom samosvojih ribolovnih okrajev. Lastniki ribolovnih okrajev se pozivljejo, da nemudoma poročajo, če imajo lov v zakupu in za kateri znesek. Tozadevna poročila je poslati kmetijski družbi v Ljubljani do konca marca t. l.

Begunci, ki so morali vsled pritiska laških oblasti zapustiti po okupaciji svoje kraje, naj prijavijo takoj podpisane uradu svoje sedanje naslove, dan, ko so morali oditi in vzrok bega. — Pisarna za zasedeno ozemlje, Ljubljana, Dun. cesta 31.

Vojaki in častniki iz po Italijanih zasedenega ozemlja naj prijavijo takoj podpisane uradu svoje sedanje naslove. V prijavi naj natančno navedejo dan, ko so vstopili v jugoslovansko armado in v slučaju, da so begunci, naj navedejo vzrok, radi katerega so morali zapustiti svoje stalno bivališče. — Pisarna za zasedeno ozemlje, Ljubljana, Dunajska cesta 31.

Spomenika goriških Slovencev Narodnemu svetu v Ljubljani je na prodaj v obeh knjigarnah v Novem mestu snopič po 80 vin.

Vozni red za Novo mesto. Odhod iz Novega mesta proti Ljubljani ob 6:03 zjutraj, 1:21 popoldne, 6:02 zvečer; v Belokrajino ob 4:05 zjutraj, 11:10 dopoldne, 6:00 zvečer; v Stražo ob 5:00 zjutraj, 11:12 dop., 4:00 popoldne, 6:10 zvečer; v Št. Janž ob 9:16 dopoldne. — Prihod v Novo mesto iz Ljubljane 10:55 dopoldne, 5:52 popoldne, 2:33 ponoči; iz Belokrajine ob 5:55 zjutraj, 1:10 popoldne, 5:56 zvečer; iz Straže 5:45 zjutraj, 12:10 popoldne, 5:38 popoldne in 7:00 zvečer.

Kje je sladkor?! Že drugi listi začudeno povprašujejo, kje tiči vzrok, da Novo mesto ne dobi sladkorja? Vprašamo torej vse tozadevno odgovorne oblasti iz Novega mesta in Ljubljane: Kje je sladkor za Novo mesto in okolico?! Ali smo mi manj vredni, kakor prebivalci drugih dolenskih mest in občin? Morda ne deluje že tudi v Jugoslaviji protekcija?

Šola. Čeravno je minila vojska, še vedno mislijo nekateri stariši, da se smejo po stari navadi otroci oproščati pouka zaradi kmetijskih del. Šola je nastopila zopet redni tir in ista ima nalog, da se mladina čim več izobrazí ter pridobi znanosti v najpotrebnejših predmetih, potrebnih za vsakdanje življenje. Očetje in fantje so se vrnili, delavnih moči ne primanjkuje in zato naj ide mladina v šolo, da prosto ne pohajkuje. Le prav nujni slučajji, to je, če je družina izgubila v vojski glavne delavne moči — bolezen, nesrečo in enako — veljajo za opravičljiv vzrok. Toliko v vednost onim, ki ne pošiljajo redno svojih otrok v šolo.

Za 100.000 kron prašičev so zajeli orožniki na naši severni meji — kakor se poroča iz Maribora. Tihotapci, Nemci in nemčurji so plačevali prašiče kilogram po 40 do 50 kron.

Prispevajte za sklad S. L. S.!

Doneski k vremenoslovju Bele Krajine.

(6) J. Šašelj.

VI. Kakšno vreme smo imeli v Beli Krajini, zlasti v adleški župniji, v zadnjih 10 letih v posameznih mesecih.

L. 1911. Mesec januar je bil precej mrzel, posebno v drugi in zadnji tretjini. V prvi tretjini pa je 5 dni snežilo. Najmrzlejša dneva sta bila 17. in 25., ko smo imeli 9 do 10 C zime. V zadnji tretjini pa smo imeli lepe, solnčne, a mrzle dni.

Februar pa je bil večinoma prav lep in suh, vsaj je ves mesec samo enkrat nekaj malega snežilo in sicer 6., 25. pa malo deževalo. V prvi polovici smo imeli po večini prav mrzle dni. 1. in 10. smo imeli celó po 10 C zime. V drugi polovici pa smo imeli navadno prav lepe, solnčne dni, večkrat tudi tople.

V marcu smo imeli večinoma prav ugodno vreme in v prvi polovici tudi prav suho, a v drugi polovici pa je večkrat deževalo. Bilo je tudi toplo, a v drugi polovici celó prav toplo, zjutraj po 7 do 8 C. Posebno lepe dni smo imeli koncem meseca. 28. je kazal toplomer 8 C zjutraj, popoldne ob 4. uri v senci pa 18 C, a 29. popoldne v senci celó 20 C. Snežilo ni ves mesec nobenkrat.

Začetkom aprila smo imeli 1. in 2. dva prav krasna in solnčna gorka dneva. 3. pa je bilo oblačno in je nekoliko deževalo. V noči od 3. do 4. pa je hudo lilo in 4. zjutraj je začelo snežiti in je snežilo ves dan prav hudo in brila burja, kakor v najhujši zimi. Ta dan je padlo precej več snega, kakor meseca februarja. Tudi 5. popoldan je hudo snežilo in vlekla burja, ravno tako tudi skoraj ves dan 6. Najgrji dan pa je bilo 8., ko je zopet prav močno snežilo in burja držala, kakor ni v minuli zimi. Zvečer je bil sneg že debel od 15 do 20 cm. Snežilo je pa potem še celo noč in nekoliko še 9., na cvetno nedeljo zjutraj. Ta dan je moral cerkvenik razmetati sneg okoli cerkve, da je mogla iti procesija okoli nje. Popoldan pa se je ujasnilo in ker je bilo jasno tudi po noči potem, imeli smo 10. zjutraj 2 C mraza. Ker je bilo pa že v začetku aprila nekatero drevje zeleno, kakor bukev, gaber, bezeg, in je nekatero sadno drevje že cvetelo, kakor breskve, belice (slive), ribezelj, bilo se je bati, da bo naredil mraz dosti škode. Vendar pa so pezebli le orehi, rane hruške in od trt izabela. Druga polovica meseca pa je bila izredno lepa in gorka. Imeli smo več prav krasnih dni, pa tudi že nekoliko suše proti koncu meseca. Na župnem vrtu se je začela sušiti že trava. 28. pa je dež dobro namočil.

Preskrbnine družin padlih-(umrlih) in pogrešanih vojakov.

Vdova ima do pokojnine pravico: če je njen mož padel pred sovražnikom, to je zadet od sovražnikovega orožja, ali pa je umrl na ranah, težkih zunanjih poškodbah, naporih vojske ali nalezljivih boleznih, ki so ga doletele v izvrševanju vojne službe. Pokojnina pristaja vdovi ne glede na to, če si more sama kaj prislužiti ali ne, ali če je premožna ali ne. Vdova, ki ni živela skupaj z možem, predno je odšel v vojsko, nima pravice do pokojnine, razen če dokaže, da ona ni kriva, da je prenehala zakonska skupnost z možem. Dalje vdova ne dobi pokojnine, če se dokaže, da je njen mož zagrešil velik zločin (mož, ki je pobegnil k sovražniku pred 30. decembrom 1918 se ne smatra kot vojaški begun, ravnotako ne oni, ki je bil radi svojega jugoslovanskega mišljenja obsojen na težko ječo). — Če dobi vdova po moževi smrti pokojnino, /se ji nakaže tudi za vsakega zakonskega ali pozakojnjene (legitimiranega) otroka, ki ga ima v oskrbi, vzgojevalnina, katera se ji izplačuje toliko časa, da otrok ni preskrbljen, in sicer pri dečkih do končanega 16., pri deklicah do končanega 14. leta. Sirotam, ki obiskujejo tuzemske šole, se dovoli vzgojevalnina do konca študij, vendar ne dalje kot do končanega 24. leta. Nepozakonjene (nelegitimirane) sirote nimajo pravice do vzgojevalnine. Za take bi prišla slučajna miloščina v poštev. Obojestransko osiroteli otroci, ki niso še preskrbljeni, dobivajo posebnó vzgojevalnino.

Vzgojevalnina za sirote brez staršev ali pa za take sirote, katerih mati ali mačeha ne dobiva pokojnine, se nakaže varuhom (varuhinjam).

Zakoni z dne 27. aprila 1887 drž. zak. štev. 41., 3. aprila 1891 drž. zak. štev. 48., 28. marca 1896 drž. zak. št. 48.

in 19. marca 1907 drž. zak. štev. 86. ostanejo do nadaljne naredbe še v veljavi.

Vloge za pokojnino vdov in vzgojevalnino sirot naj vsebujejo sledeče podatke: 1. šarža moža (očeta); 2. ime in priimek umrlega (padlega) ali pogrešanega; 3. pri kateri četi, zavodu itd. je služil; 4. a) kdaj in kje je umrl, padel ali se pogreša, b) kje je pokopan; 5. civilni poklic moža (očeta); 6. a) ime vdove (žene) ali b) ime varuha (varuhinje); 7. imena in rojstni podatki živelih otrok; a) zakonskih, b) pozakonjenih (legitimiranih), c) nezakonskih (nelegitimiranih); 8. ali so vsi otroci v oskrbi matere (mačeha); 9. je-li vdova (žena) do mobilizacije živela s pokojnim (pogrešanim) možem v zakonski skupnosti? 10. stanovališče in natančen naslov stanovanja vdove (žene) oziroma — ako so otroci tudi brez matere — varuhovo ime, stanovališče in natančen naslov stanovanja (ne pozabite navesti tudi zadnjo pošto, ker je to za pošiljatev denarja zelo važno); 11. ali prejema rodbina prispevek za preživljanje, oziroma državno podporo (naklonitev), ali kako drugo?

K tej vlogi naj priloži vdova (žena, varuh, varuhinja) sledeče listine: a) krstni (rojstni) list vdove (žene); b) poročni list vdove (žene); c) krstne (rojstne) liste otrok; d) mrtvaški list (izvleček iz mrtvaškega spisa); e) spričevalo o zakonski skupnosti do mobilizacije (uvrstitve v vojsko). Varuh naj priloži tudi: f) mrtvaški list vdove.

Vse te listine se lahko nadomestijo s poročilom župnega urada, ki vsebuje vse podatke iz krstne (rojstne), poročne in mrtvaške matice o družini ter potrdilo o zakonski skupnosti.

Stranka naj predloži vloge edino-le občinskemu uradu! Občinski urad jo pregleda, priloži domovinski list umrlega (padlega) ali pogrešanega in predloži vse skupaj okrajnemu glavarstvu. Ako ni mogoče napraviti domovinskega lista, naj se vzrok kratko navede, n. pr. družina ima domovinsko pravico v zasedenem ozemlju (na primer Solkanu, Primorsko) ali izven naše države.

Okrajno glavarstvo dopolni vlogo s spričevalom o nepremožnosti ali s premoženjskim izkazom ter uradnim zdravniškim spričevalom o zdravstvenem stanju vdove (žene) in s potrdilom, ako družina prejema vzdrževalnino ali kako podporo (naklonitev). Tako spopolnjeno vlogo naj glavarstvo vpošlje pristojnemu vojnemu dopolnilnemu poveljstvu.

Vojno dopolnilno poveljstvo preskrbi še vse potrebne listine v smislu točke 4, okrožnice z dne 14. septembra 1887, pres. št. 4872 (N. V. Bl. 30).

Iz vloge mora biti razvidno, da je pokojnik podlegel ranam, naporom, nezgodam ali drugim vojnim poškodbam, zadobljenim pred sovražnikom, oziroma brez lastne krivde v izvrševanju vojaške službe.

Vojno dopolnilno poveljstvo predloži vlogo za preskrbovalnino vojaški intendantci za Slovenijo v Ljubljani.

Do pokojnine imajo po zakonu o vojnih davcih pod danimi pogoji pravico tudi vdove po možeh, ki so bili med vojsko omejenem zakonu podvrženi ali, ki so prostovoljno opravljali vojaško službo.

Vdove po vojaki, ki niso vsled vojske (izvrševanja vojaške službe) umrli, ne dobe pokojnine. Lahko pa prosijo za milostno pokojnino. — Takim vlogam za milostno pokojnino naj vdova poleg drugih prilog priloži tudi spričevalo mravnosti. Vloga in priloge so kolka proste.

Vse stranke in uradi naj se strogo ravnajo po teh navodilih; pomislijo naj, da nepravilno napravljena vloga zelo otežkoči in množi uradno delo; največ pa trpi seveda stranka, ker se rešitev prošnje radi nepravilne vloge zelo zavleče.

Učenca ki ima veselje do sedlarske obrti, sprejme Franc Janževič v Št. Jerneju.

Steklo se dobi pri Matko Maloviču, mizarju v Novem mestu, in se vpostavlja v okvirje (okna). Ob enem se priporoča za naročila mizarске stroke vseh del.

Zahvala.

Za dokaze odkritega sočutja ob boleznih in smrti predragega soproga in dobrega očeta, gospoda

Lavoslava Ropasa

tajnika Mestne hranilnice v Novem mestu

in za mnogobrojno spremstvo na njegovi zadnji poti izrekamo najprisrčnejšo zahvalo.

V Kandiji, 11. sušca 1919.

Zalujoči ostali.

Razvedrilo.

Vzrok smehu. Misijonar je govoril tako goreče in pretresljivo, da je plakalo vse ljudstvo v cerkvi, le pod korom se je smejal star mož. — „Čemu se smeješ, stara avša?“ ga opomni mlad fant. Mož odgovori: „Kaj meni vse to mar, ki nisem iz te fare!“

Premetenost ga je rešila. Fantje zalotijo vasovalca pod oknom Židanove Minke, pa hajd po njem. Jaka pa je imel urne pete in se spusti v dir. Fantje ga skoro že doteko; kar se Jaka naenkrat ustavi in zakliče: „Ne tecite tako hitro, saj se vam ne mudi tako kot meni!“ In res, fantje v smeh in Jakovo hrbtnišče je bilo rešeno.

Iz otročjih ust. Zorica: „Mama, kupi mi novo punčko!“ — Mama: „Saj jo imaš in je še tudi dovolj dobra in lepa!“ — Zorica: „Čemu pa je atej kupil Mimico, ali nisem jaz več dobra in dovolj lepa?“

Muzikalično. A: „I, kako pa orgla vaš novi organist?“ — B: „Prav po besedah sv. pisma!“ — A: „Kako se razume to?“ — B: „Njegova leva ne ve, kaj dela desna!“

Dober izgovor. Nadebuden obiskovalec orglarske šole Mihec pride ob Božiču na počitnice. Domači organist zbolil in naprosi Miho, naj ga nadomestuje. Miha se brani, češ, kako naj orgla, ko še-le tri mesece pohaja v orglarsko šolo. Ker ga pa organist le prosi in navdušuje, da bo že nekaj napravil, se res vsede Miha ob polnočnici za orgle. — Izvabi orgljam par akordov in pevke prično „Pred Bogom“; toda groza, Miha pacá, da je joj in osramoten jenja! — Prijatelj ga vpraša: „Zakaj si pa tako pacal?“ Mihec odgovori: „Veš Joža, z mehačem se nisva poprej pogovorila. Prekmalu je začel tlačiti meh, pa je imel sapo že za „Glorijo“ natlačeno, zato pa ni vkup šlo za „Pred Bogom“!“

Listnica upravnštva:

Vsem, ki nas pozivljajo, da naj pošljemo položnice za poravnaje naročnine, odgovarjamo, da sedaj ni več časa za položnice, ker niso veljavne, kakor smo to že večkrat naznanili v listu. Ko bi svoj čas upoštevali našo prošnjo ter porabili naše položnice, bi ne imeli sedaj sitnosti in tudi mi ne. — Današnji list smo ustavili vsem, ki so imeli predzadnjem rudečo črto na prvi strani in če niso med tem časom vpsalali naročnine po poštni nakaznici.

Izjava.

Ker se trosijo po Vinici neosnovane govorice, da sem jaz ter še par drugih gospodov prejel iz Beograda 20.000 kron za to, da držim s Srbijo, se čutim dolžnega, da slovesno izjavim, da ni nihče, niti jaz, niti kdo drugi prejel niti vinarja za to, da bi držal s Srbijo, ker Srbija ne obstoja več, temveč kraljevina SHS ali Jugoslavija. Dotičnega lažniveca pa pozivljam, naj pride z barvo in s svojim imenom na dan, da mu lahko v obraz pred sodnijo dokažem njegovo laž. H koncu izjavljam slovesno, da sem bil in bodem vedno zvest Jugoslovan, ker ljubim enako Slovence, Hrvate in Srbe kot svoje brate soplemenjake in da mi te ljubezni in spoštovanja ne more zadušiti niti najbolj razborita republikanska glava. — Živelo ujedinjeno kraljestvo Jugoslavija!

Ivan Kambič, poštar na Vinici.

Kino Jugoslavija uprizori dne 22. in 23. t. m. sijajno dramo v petih dejanjih:

„leteči Holandec“

Brzoparilniki

po 50 in 75 litrov so ravnokar dospeli. E. GUŠTIN - poljedelski stroji v Metliki.

Ženitna ponudba!

Mladenič, 30 let star, samostojen obrtnik, se želi seznaniti z gospodično v starosti od 18 do 26 let, ki bi imela nekaj premoženja ali pa hišo, gostilno ali trgovino, kjer bi svoje malo, a zelo dobičkanosno obrt še povečal. Le one gospodične, ki imajo resno voljo, se v kratkem poročiti, naj pošljejo svojo ponudbo, če mogoče s sliko in natančen naslov na:

Alojzij Blaznik - Litija.

Sadjevec, vino in kisló vodo razpošilja A. OSET - p. Guštanj.

VOSEK čist in voščine kupi po najnižjih cenah. — Kje, pove uredništvo Dolenjskih Novic pod „Vosek 340.“

Odvetnik

Dr. Ivan Vasič

naznanja, da je otvoril odvetniško pisarno v Novem mestu na Glavnem trgu št. 86.

STANOVANJE obstoječe iz dveh ali tudi samo ene sobe s kuhinjo v Novem mestu ali Kandiji, išče za takoj ali pozneje državni uradnik. Ponudbe se prosí na upravo lista pod naslovom „Stanovanje“.

Mestno županstvo v Novem mestu odda takej tesarsko delo

za nápravo kopaljšča na Krki ob mestnem sejmišču na Loki. Natančneje pojasnilo se dobi v mestni pisarni ob uradnih urah.

Bratje Schön, Dunaj I.

Fischerstiege št. 8.

Glavno zastopstvo za Jugoslavijo Josip Kleindienst - Novo mesto.

Gorenji priporočajo bogato zalogo: trakov, čipk, vezenin, gumbov, ovratnikov za dame, vse vrste šivank ter galanterijsko in norimberško blago, specielno gablonsko blago kot: rožne vence, ovratne koralde in krasne brože. Ceniki na razpolago.

Hiša s svinjaki, sadnim vrtom in pódom na prodaj v Irči vasi pri Novem mestu. Več se izve pri posestniku Ivanu Luzar na Brodn št. 29.

Oklic!

Občinska hiša z vrtom in vodnjakom se bo prodajala v Adlešicah dne 21. aprila 1919 ob 2. uri popoldan na licu mesta. — Hiša je pri farni cerkvi na glavni cesti in pripravna za vsako trgovino. Pozivajo se kupei z vadjum 10%. Županstvo Adlešiče.

Čokolada, čaj, kava, prav dober kavni nadomestek, cikorija, izboren esenc za čaj - nadkriljuje vse dosedanje - samo dve žlici v čašo tople vode napravi najboljši čaj z rumom; sukanec, svila, drete, toaletno milo, trpežni čevlji, usnje, blago za ženske in moške obleke, platno, rjuhe in drugo - se ceno prodaja v skladišču Balkan, v prostorih mlekarске Zveze, I. nadstropje, Alojzij Olifčič v Ljubljani.

Tisk J. Krajec nasl.